

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у плаћеним писмима непосредно администрацији „Глас Црногорца“ на Цетиње, а може се и картом упутницом на пошту у Котор. Доноси шилу се уредништву. Рукописи се невраћају.

За огласе плаћа се од реда 5 новч. За огласе веће и на дуже вријеме мање.

ЦЕТИЊЕ, 16. Новембра.

Брижљивим провиђењем и мудро уредбом владе Њ. Височанства нашег Књаза народ црногорски постигао је ове године двије ствари, од којих једна носи у себи велику вриједност негативну, а друга велику вриједност позитивну.

Народ црногорски сачувао се од глади и саградио је себи велик до путова кроза земљу.

Иза велике суше љетошње почело је мркнути у души сваком Црногорцу, јер се црна авет глади почела већ помаћати са свијех крајева. Брига је почела притискивати свакога са пошљедица, које ће неумитно наступити, чим зима настане. Народ, који је скоро пет година крв своју пролијевао за слободу своје браће, дочекао је иза толике и скупе борбе — мјесто године мира, плода и сваког беријета која би му потпунила големе празнине; — дочекао је годину гладну, која пријебаше да га што расели што ископа до ноге.

Људи су слаби, да сваки за себе одоли великој несрећи елементарној, но удружени могу колико толико да јој се одупру, те бар да се сачувају од крајњих пошљедица њених. Што не може поједини грађанин, може држава цијела да учини, те да скупном снагом својом закони појединце од коначне пропасти.

То увиђајући наша влада није хтјела часа почасити, а да не прикочи у помоћ заслужном народу црногорском и да својом снажном руком сачува од пропасти његову драгоцену снагу и живот. При свем том, што су све околности одвећ неугодне биле — а друштво нијесу ни могли бити иза толикогодишњег рата и толиких жртава — влада је нашла одважно прихватила мјеру, којом је, хвала Богу, не само народ црногорски спасен од глади него је још и једно дјело учињено, од којег за нас нема данас пречег, дјело које ће вијековима свједочити свијету и потомству нашем, да је године 1879 мудра влада сједјела на пријестолу црногорском.

Зајмом учињеним у Русији народ је црногорски сачуван од глади, и то је ова велика негативна добит, коју горе споменусмо. На тај начин одржана је земљи жива снага, сачуван је сјај нашег народног и државног живота, који би без тога за нас пропао. Већ у томе самом лежи неопцењива добит за нашу земљу. Но ова добит је и на који начин зајам у земљи употребљен. Он није пропао за нас, него је уложен у радњу из које ће стотруко оплођен на ново покренути и нама у руке доћи. Зајмом омијено није се дијелила милостиња (омијено у случајевима, гдје милостиња није имала), него се награђивала заслуга и рад, а рад је опет уложен у подмирење једне потребе, од које данас нема прешније за нас и која, кад се потпуно намирн, доносиће земљи нашој и народу нашем стотруку главнину и камату, а то је: градња путова по нашој земљи.

Има људи, који зазиру од зајмова, и то не без разлога. Дуг је зао друг, по само онда кад се зло употребљава, кад се не улаже у какву производну радњу из које ће се извадити оплођена главнина с још већим добротом, него се прохара, што'но ређи, у вјетар. У том случају доста је дуг извјестан упропаститељ, и то

важи како за појединог човјека тако и за цијелу државу.

Но кад се зајам употребљен корисно и производно, кад се паметно уложи у радње од трајне вриједности, онда он не представља фактора пропасти него снагу репродуктивну, која подиже и укрјепљава онога који се њом служи.

На овај потоњи начин употребљен је наш зајам. Ми смо га уложили у градњу путова, а путеви ће нам наши кренути из мртвила и у живот привести толика наша блага земаљска, која до сад лежаху као мртва закопана у земљи. Рецимо да смо уложили један милион флорина у путове, тај ће нам милион, кад путеви буду готови, доијети најмање десет пута толико колико улог износи, — разумије се у течају времена. Све друго на страну да оставимо, па само да узмемо на ум, колико благо лежи у шумама нације. До сад је оно лежало тамо као мртво закопано, без какве вриједности; од како су се пак путеви почели градити, почео је и живот улазити у то благо; свака миња, која је пукла при градњи наших путова, чисто му је улијевала нови дух живота. А кад већ путеви буду са свијем довршени, тада ће то благо да се дигне у свој сјајности и вриједности из својега мртвила и богато ће да награди трудове наше. Свака сјевира, која се спусти на хиљадугодишње руком човјечијом некакне дубове и растове ровачких и бјелопарљивих шума, златом ће се чистим наплаћивати. А гдје су тек друге благодјети, које нам долазе у суријет помоћу путова наших, гдје је оживљавајући обрт између самијех становника црногорских, гдје жива свега њихова с иностранством, гдје свака могућа олакшица у преносу добара и у личнијем услугама, а гдје с тијем напореда увећана производња народна.

Нек је дакле благословен он час, када је влада Њ. Височанства нашег Књаза нашла на ту мисао, да путем зајма помогне народу црногорском и да намирн једну од најживљих потреба наших. Наш народ, колико је сиромашан, радо ће сносити овај терет, јер види, да се исти корисно улаже у производна подухећа, како би потомству нашем, за које ваља сви да се старамо, лакше било поћи путем свестраног напретка на пољу опште културе и народног благостања, на којем ми, будући вјечито с пушком у руци против вјековног динишманија српског, нијесмо могли много урадити.

Дај Боже, да потомство наше, доконије и одморније а слободно од свијех биједа спољашњих с којима ми ето толико имадосмо да се боримо, узмогне државу нашу изнутра озидавати и украсити тако да буде угодан храм слободе и благостања народу свом, а предмет поштовања и уважења иностранству.

Из Беча стигла нам је данас радосна вијест, да је Њ. Величанство цар аустро-угарски помиловао дра Светозара Милетића и опростио му остатак доуђене му вазне.

Ова вијест највише ће зарадовати Србе све и свуда, а последице њих и свакога другог, који се осјећа у вријећу кад види како невиност страда.

Није овдје мјесто нити је вријеме теме сада када се милост царска издана на једнога невиног страдалника.

ка, да се упуштамо у рекриминације. Суд му је редовни судио и осудио га; царска га је милост помиловала и ослободила из затвора. Ова факта ми узимамо као свршену и, остављајући историји да их оцјењује беспристрасно по заслуги, ми нећемо о њима више да зборимо.

Али и овом приликом, не такнувши у достојанство судова сусједне нам монархије, не можемо притајати својега најдубљег освједочења да Милетић није заслужио стојати под бравом ни једнога тренутка.

Он је данас слободан, благодарећи милости царској, која је правди и правичности задовољење дала.

Он се опет враћа у крило својега народа, из кога га је прије три године и по отишла — рецимо неодољива — струја догађаја.

Од то доба па до данас протекло је само три године и неколико мјесеца — ништа управ, кад се ставе мјерити вријеме оном мјером, којом се мјери живот народи, по много, врло много, кад се стави на вагу значај догађаја, које смо прегурили преко главе.

Многи наш сан пао је за то вријеме на жртвеник голој суровој јави; многи идеали наши, од којих су нам набријецале груди, растопили су се као свијет љетошњи.

Остали су болови несмињени, ране незаздрављене...

Остало је народу српском, иза толике муке и жртва, да се још и даље боји за свој опстанак, за своју будућност.

Колико му у тој борби може вриједити снага једнога човјека, кад је ова ваљедна, видјело се на самом зајму Милетићеву. Чисто је постигло кад се каже али се нема куд јер се мора признати, да је за вријеме Милетићева затвора и Српство цијело у Аустро-Угарској у великој мјери стајало с ону страну браве.

С тога се радујемо искрено, што се ова ваљедна снага, милошћу царском, опет повраћа народу српском, и желимо од свег срца, да с њоме опет уђе у Српство аустро-угарско онај живи дух, којим се оно вазда одликовало.

БЕСЈЕДА

КОЈОМ ЈЕ ЊЕГОВО ВИСОЧАНСТВО КЊАЗ СРПСКИ МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV. ОТВОРИО 4. ОВ. МЈЕС. У НИШУ РЕДОВНУ НАРОДНУ СКУПШТИНУ ЗА 1879. ГОДИНУ.

Поштовани посланици!

Срећан сам, што се и по други пут налазим окружен народним представницима у граду, коме је сама природа намирнала, да буде велико и важно средиште српско, са кога ћемо у наше ослобођене крајеве уводити грађанску културу, државни ред и народну просвјету.

Мило ми је, што сам у стању да вам и сада обзнаним добре успјехе на путу нашега државног развика.

Од како сам закључио пошљедњу народну скупштину наша земаљска независност утврђује се снажно, свестрано, непрекидно.

Све велике силе, потписнице берлинског уговора, дале су и свечаног изјаву признајући наше независности, акредитовали код нас своје представнике оного реда, који одговара новом положају Србије. Ми високо цијенимо ове, од стране великих сила дате нам доказе повјерења, које да осувамо ваља нам се постојано старати.

Радујем се такођер, што вам могу казати да смо ступили у редовне одношаје и са владом краљевине белгијске, која је код моје владе акредитовала свога сталног заступника.

Одношаји наши са сусједним државама нијесу иако повољни. Ако се са отоманском портом и налазимо у немилу прилици због напона арнаутских на нашу

границу, ипак имамо повјерења у добра расположења отоманске владе, са којом нам предстоји да негујемо одношаје добра сусједства, саобразно оном великом међународном акту, који је освјештао ново стање ствари на истоку.

Књаз Александар I, владалац нове кнежевине Бугарске, обзнанио ми је своје ступање на владу, начином пуним срдачности, на што сам се ја не мање предустретљиво одазвао, руковођен жељом да се од првог дана државног бића бугарске кнежевине оснују и утврде међу нама оне братске везе, које одговарају нашим многобројним интересима и потребама сусједства.

Поштовани посланици! Кад је Србија престала бити саставни дио отоманске царевине, није могла ни црква њена остати у оном одношају према цариградској цркви, у коме се она налазила за вријеме вазалних одношаја Србије према отоманској порти. Природно је да се са државом српском повратила у своју независност и српска црква. И ма да је то, одмах после берлинског уговора, било и правно и фактично стање наше цркве, које не би потребовало никакве даље формалне исправе, опет, жељећи да и даље останемо вијерни својим осјећањима пријатеља према великој васионској цркви, Ми смо настојавали, да се хијерархијски растањак наше цркве од васионског патријарха изврши са благословом Његове Светости.

Настојавања Моје владе крунисана су повољним успјехом. Свети Патријарх, у просвјешћеној оцини догађаја и традиционалних добрих одношаја српске цркве и српске државе према великој цркви цариградској, разријешно је црквену хијерархију српску од дојакошњих веза и благословом српски народ и српског владарца.

Ја вам са задовољством објављујем ову важну мијену у историји наше народне цркве, извршену у миру и љубави хришћанској. Послије вијекова своје промијенљиве и тешке судбине, наша народна црква ево се враћа опет на ону самосталну стању, којом ју је био повео свети Сава, наш народни просвјетилац.

И наше нове границе обилежене су коначно и повољно. Погранична међународна комисија довршила је ове године свој посао начином, који нас мора испунити осјећањима дубоке захвалности према правичности сила које су, не излазећи из граница берлинског уговора, благовољеле ипак одијелити представке Моје владе, те дати Србији добру обранбену границу од Пољанице до Каналуга, гдје нам је сна, према приликама, и била од највеће потребе.

Питања о нашим трговачким уговорима и о јурисдикционим одношајима према странам у нашој земљи настањеним држављанима, која је берлински уговор предвиђао, почињу узимати такође повољан обрт. У извршењу члана 39 овога великог међународног акта закључили смо са Инглешком, Италијом, Русијом, Швајцарском и Белгијом привремене трговачке конвенције на основу потпуне узајамности а на пози највећа повлашћених држава.

Други уговори, формални и потпуни још су предмет преговора између Моје и гдјекојих страних влада. Неки од њих тако повољно теку, да дају основа надању, да ће се још ових сједица моћи пред вас изнјети.

Били смо не мање стретни да у извршењу трећег одјелка члана 37 берлинског уговора, са владом Њ. Величанства краља италијанског закључимо уговор, којим се уређује правни положај држављана једне стране уговорнице настањених у другој држави.

Исто тако закључен је са италијанском владом и уговор о издавању бегунаца кривичне категорије. Оба ова уговора, утврђена на основи потпуног равноправности, биће изнесени на вашу оцјену.

Поштовани посланици! Наше народно дјело, извршено на бојном пољу, тај у себи кличу способну за велики развика. Још дуго и дуго пружаће нам оно плодних задатака, које ћемо ми са задовољством прихватити.

Међу овима заузима сада прво мјесто уређење аграрних одношаја у ослобођеним крајевима. Комисије, које су састављене биле на основу закона проглашеног на прошлогодишњој скупштини, проучиле су предмет и прикључиле грађу, помоћу које моћи ће се сад приступити законотворном рјешавању.

Предмет овај заслужује вашу озбиљну

пажњу, и Ја не сумњам, да ће те га ви
ишати у духу правде и суверених пој-
мова.

И на другим пољима очекују вас
многбројни задаци.

Вријеме мирнога развијања, у које
смо после ратних догађаја ушли, олак-
шава нам дужност, да на ново посветимо
своје бриге великим моралним интересима
и умним потребама народним.

Овим погледом руковођена, Моја вла-
да изијела пред вас више законских
предлога просвјетне природе, међу којима
су: ново уређење министарства просвјете
и државних дјела с једним вишим про-
свјетним савјетом, који ће министру про-
свјете бити на руци у свима важнијим
питањима просвјетне управе и школско-
научне књижевности; предлог закона о
уређењу основних школа са јачим окруж-
ним и мјестним надзором; предлог о новој
богословско-учитељској школи за ослобо-
ђене предјеле.

У овај ред предлога улази по свјој
природи и предлог о преуређењу војне
академије, који ће вам се поднијети у
цијели да се унаприједи не само општа
спрема официра него и стручно више из-
ображење њихово.

Ја сам увјерен, да ћете ове предлоге
прихватити с оном родољубивом готовошћу
и оним просвјетним старљем, којим су
представници српског народа свагда били
задаћу, кад се год о просвјети народ-
ној радило.

С погледом на сувремене потребе на-
ше народне привреде, Моја влада подни-
јеће вам законске приједлоге, који теже
да олакшају народу напредно кретање
на пољу производне радности. У томе
реду предлога нарочито пажњу заслужује
предлог за оснивање народне банке, којој
би био задатак да што ширим и једини-
м кредитом и што живљим новчаним об-
ртом доскочи оскудици и скупоћи капи-
тала, те тиме да припомogne и развитку
индустрије, трговине и свеколике проп-
водне снаге народне.

У интересу привредног саобраћаја
Моја влада предузела је извршење закона
о српским народним новцима. Француска
влада обавезала нас је признателношћу,
одобивши да се они скују у француској
ковници, под надзором и контролом др-
жавне власти. У исто вријеме учињен је
корак да и Србија буде примљена у ме-
ђународни новчани савез. Исконани по
начелима и одредбама конвенције, на ко-
јој је новчани савез између више држава
основан, и представљени поглавито златом,
које даје најсталнију и најпоузданију
основу за мјеру вриједности, наши новци
носиће на себи печат међународног при-
знања, па ће бити у толико кориснији
за трговачки и привредни обрт.

Тако исто учињено је што треба и
за што скорје извршење закона о новим
мјерама. Кораци, које је моја влада учи-
нила да приступи међународној конвенцији
за мјере, уважени су тако, да је Србија
већ увршћена у овај међународни савез.
На тај начин употреба наших нових мје-
ра постаће од општијег значаја, па ће
у толико за развитак наших трговачких и
привредних одношаја од веће користи
бити.

Моју владу занимало је у течају ове
године и железничко питање. Саслушана
је о њему комисија једна, састављена од
вјештака познатијег имена; проучавање
и премјерање железничких пруга у новим
крајевима довршено је; са сусједним др-
жавама воде се преговори о савезним
железничким тачкама. И народно пред-
ставништво биће позвано, да еудјелује на
томе важном послу, имајући да испита
предлоге, који ће му се подијети у ци-
јели да се овај велики предузетак све-
страно приуговори.

Најпослије, крајње је вријеме, да о-
братимо своје старање на један од глав-
них, ако не на један од најглавнијих ус-
лова свестраног народног благостања, а
то је чување и унапређење здравља
у народу и домаћој стоци, његовом главном
материјалном богатству. У тој цијели вла-
да ће вам подијети предлог закона о
чувању народног здравља, који обухвата
цјелокупну јавну хигијену, санитарску по-
лицију, санитарску администрацију, јед-
ном ријечи све установе и сва начела
сувременог државног љекарства.

Овај задатак биће нам у толико лак-
ше да ријешимо, што нам у разним сани-
тетским фондима леже знатни капитални
неупотребљени на цијел, којој су намије-
њени. С тога ће вам се подијети закон-
ски приједлог о народном санитарском
фонду, којим ће се моћи постићи све,
што је нужно, да се обезбеди добро
здравље у народу и у његовој стоци; да
се од болничког капитала, који се до са-
да нагомљава, ни једна пара не окрњи,
већ да се овај велики задатак постигне,
па да се и редован буџет знатно олакша
једино приходама од народног санитарског
фонда.

Поштовани посланици! Као што ви-
дите, вас на овогодишњој скупштини оче-
кују велики и важни послови. Као што у
течају ове године није нијде застало,
гдје је требало рад и труд Моје владе,
тако сам тврдо убједио, да ћете и ви, и са-
да као и свагда, учинити све, што до вас

стоји да задатак који је пред вама, рас-
правите у сагласности с Мојом владом, у
корист наше драге отаџбине, старајући се
да вријеме својих сједница испуните оним
озбиљним и стварним савјетовањем, којим
сте се и прошле године одликовали.

У то име Ја призивљем Господа Бо-
га на вас и ваш рад и проглашљем, да
су сједнице овогодишњој народној скуп-
штини отворене.

У Нишу, 4. Новембра 1879.

МИЛАН М. ОБРЕГОВИЋ IV. с. р.
књаз српски.

БЕСЈЕДА Д-ра МИХ. ПОЛИТА- ДЕСАНЧИЋА држана у сједници угарског сабора од 10. Новембра т. г.

Поштовани доме! Риједко да је рас-
прављан у овом дому законски приједлог,
који би тако кратак био, а који би ипак
имао тако велики замашај, као овај
законски предлог, који се тиче управе
Босне и Херцеговине. Мени се чини,
као да тај законски приједлог означаје не-
ку обртну тачку у једној читавој системи,
која се недостатком показала за спољну
акцију снагу монархије. Толико је из-
вјестно, поштовани доме, да се овај за-
конски приједлог не да смјестити у оквир
устава нит једне, нит друге половине ца-
ревине. Ма како окрећали и обртати ствар
са обадва парламента и са делегацијама,
формулу ту нећемо никада пронаћи како
ваља поступити у тој босанској ствари.

Једно само увиђамо из те босанске
ствари, да источно питање почиње имати
велика улива на наше унутрашње ствари,
на унутрашњу систему владавине ове мо-
нархије. Ово из вида губе они у Јевропи,
који би хтјели да нашу монархију намије-
не неку велику улогу на истоку. Тако је
недавно један енглески државник такову
улогу намијенио Аустро-Угарској. Ал' ја др-
жим оправдано оно јавно миљење у нашој
земљи, које се одлучно противи тој великој
мисији наше монархије на истоку и то из
разлога што би таква мисија од врло коб-
них последица могла бити. Већ та окол-
ност, да и са овом босанском ствари не
знамо како да поступимо, доказ је томе
да створјена монархије, бар садашњи створј
није те природе да би могао подносити
какову велику мисију на истоку. Таква
велика мисија наше монархије на истоку
на сваки начин предпоставља би створј
оних држава гдје у обзиру спољне ак-
ције противности нестоје. У босанској
ствари пак већ из почетка показале се
највеће противности, а такве и сад по-
стоје. Да она узвишена воља која је по-
стојала јединства монархије, те противности
хоће да изједначи, о том не може бити сум-
ње. Ја не могу приписати случају, да се
законски предлог о Босни и Херцеговини
са истовјетним садржајем предлаже оба-
двјема парламентарима монархије баш у овом
времену кад се у другој половини монар-
хије велике промјене припремају. Ја не
могу приписати случају, да Чеси пошто
су 16 година пасивну политику држали,
да наједаред у рајхерат ушли неби да не
рачунају на ону велику промјену, која се
у другој половини царевине припрема,
да не рачунају да ће мало по мало славен-
ски живаљ у овој монархији на површину
доћи. Замашај овог законског предлога
баш у том лежи што ствара нешто ново-
га које се не да свести у оквир дјелокру-
га обоји парламента и делегација, ал' ко-
је се чином окупације нуждним показује.

Сада јасно постаје, да окупација
Босне и Херцеговине није тако проста
ствар. Није то само завршетак једног рат-
ног похода, нит је то само заузимање двију
провинција, него је то нешто више.

Берлински уговор није Аустро-Угар-
ској повјерио само окупацију Босне и
Херцеговине, већ и администрацију. По-
вјерно јој је да у тијем запустелим про-
винцијама учини реда, да створи јевроп-
ске, цивилизоване одношаје. Је ли Аустро-
Угарска одговорила тој задаци? Је ли
испунила берлински мандат у том правцу?
Ја се усуђујем најодлучније тврдити, да
Аустро-Угарска тој задаци, до сад бар, ни
најмање одговорила није.

Ја не држим, поштовани доме, да се
цивилизација баш тиме почиње кад се овај
или овај другим начином, или кад се каква
мала железничка пруга сагради. Већ ја
држим да је прешајница за цивилизацију да
се најглавнији одношаји људица и грађа-
на: одношај вјеројакана и одношај своји-
не уреде. Но у том обзиру оставила је
Аустро-Угарска да влада онај подни-
ни као што је у под Турцима вла-
дао.

Аустро-Угарска кад се већ једном
одлучила да посједне Босну и Херцегови-
ну, ваљала је да буде сама собом на чи-
сто да ли ће бити у стању да ријеша она
два најважнија питања, која ако се не
ријеше, о каквој администрацији у Босни
и Херцеговини ни говора бити не може.
А то су два питања: питање истине пра-
вославне цркве, и велеважно, аграрно,
земљиштно питање. Обадва ова питања
оставила је Аустро-Угарска нерјешена, а
нема ни изгледа да ће приступити њихо-

вом ријешењу. Како је пак могуће без
тога испунити берлински мандат, т. ј. у
Босни и Херцеговини створити уређење,
цивилизоване одношаје — то је мени не-
појмљиво.

Таки из почетка окупације учињена
је велика, огромна погрешка. Погрешка
се у том састојала, што се читава окупаци-
јона политика ослањала на малу мањин-
у становништва, мјесто да се наслањала
на велику већину становништва: наслањала
се на мали католички живаљ мјесто
на велики православни живаљ.

Та је погрешка тако далеко ишла
да се било заузело непријатељско стано-
виште против православних у Босни и
Херцеговини и то у такој мјери, да се
истима и народно српско име порицало.
Ово се истина у нечем поправило кад је
кнез виртембершки управу примио. Но за
то ипак одношаји још ни данас нијесу
такви као што би требали да су пријема
великој већини становништва.

Што се тиче уређења источно пра-
вославне цркве у Босни и Херцеговини,
то Аустро-Угарска баш ништа учинила
није.

Позната је ствар да је тамошњи пра-
вославни народ много страдао од грчких
фанариотских владика, те да се нагдао
да ће се њих једаред опростити. Ови грч-
ке владике, из цариградског фанара доби-
вали су своје епархије средством симоније
од грчког патријарха цариградског, те онда,
да се одитете, народ су исцали и гуљили
тако да су народу као и Турци додијали.
Надало се да кад једном Аустро-Угарска
посједне Босну и Херцеговину, да ће зна-
ти употребити средство које је влада у
рукама да тамошњи православни народ к
себи привеже а то је средство било па-
тријаршија српска у Карловцима. Позната
је ствар да је српски патријарх у Карлов-
цима наследио српског патријарха, нећ-
ког који је имао првену јурисдикцију над
Босном и Херцеговином, све дотле док
цариградски патријарх ту јурисдикцију ни-
је узурпировао. Било је дакле наравно ми-
слили да ће Аустро-Угарска чим посједне
Босну и Херцеговину успоставити јурис-
дикцију патријарха српског у Карловцима
над Босном и Херцеговином.

Патријарх српски са српским епи-
скопством управно је споменути у ствари
источне цркве у Босни и Херцеговини,
на угарску владу, на име на г. министра
предсједника. Но заједничка влада није
за цјелоходно нашла у ствари источне
цркве икакву промјену учинити. Међу тим
се ситуација битно промјенила. Гроф Ан-
драшић нашао је за добро суверенитет
Порте над Босном и Херцеговином при-
знати. Тиме је јурисдикција цариград-
ског патријарха над Босном и Херцегови-
ном на ново оживјела. Ово је ошет и неку
другу последицу имало. Један од митро-
полита цариградске патријаршије јест и
српски митрополит биоградски. Према да
је источна црква у Србији автокефална т. ј.
посве независна, то ипак у некој духовној
свези стоји са патријархатом цариградским.
У посљедње вријеме била је вијест
распрострјта да се српски посланик у Ца-
риграду ставио у споразумљење са ца-
риградским патријархом и турском владом
да се допусти српском митрополиту у Би-
ограду, који би титулу српског патријар-
ха узео, да своју јурисдикцију над Босном
и Херцеговином распростре. Ја не знам
како би се то питање — у колико се та
вијест обистини — ријешило, и би ли ово
Аустро-Угарска допустила — ал' толико
знам да је источна црква по садашњем ста-
њу у Босни и Херцеговини без икакве
духовне главе. Како ће то и на даље тако
моћи трајати — то не знам. Ја бар себи
администрацију у Босни и Херцеговини
не могу представити, кад огромна већина
становништва нема својих организационих
црквених обштина, нема својих епархи-
јских власти, својих консисторија, у опште
нема никакве црквене управе. У том обзи-
ру дакле, у колико и црквена админи-
страција спада у ону администрацију коју
берлински уговор захтјева да би се ред
учинио и јевропски, цивилизована одно-
шаји у Босни и Херцеговини створили —
Аустро-Угарска досада мандат берлин-
ског уговора задоста учинила није.

Друго велеважно питање које би се
имало за Босну и Херцеговину ријешити
и које ако се не ријеша о каквој админи-
страцији у Босни и Херцеговини ни
говора бити не може — питање је аграрно,
земљиштно.

Сви они који су пажљиво пратили раз-
личне покрете у Турској знаће, да сви ти
покрети мање више побуде материјалне
природе. Сви ти покрети из прва су
аграрне природе и тек послје добију
политичан значај, извргну се у уставне
политичне природе, а неможе се рећи
да сви ти устанци нијесу оправдани, јер
оно што је циљ тијех покрета, то је
земљорадин, селачки staleж у западној
Јевропи већ давно постигао. Повјесница
новије цивилизације у једно је повјесница
и ослобођења селачког staleжа од под-
ништва властелинског. Знаменити немач-
ки писац Сугенхајмо има ту велику зас-
лугу што је повјесницу тога дјела цивили-
зације први нацртао у својој гласовитој
књизи: Geschichte der Aufhebung der

Leibeigenschaft und Hörigkeit in Europa.

Али аграрни одношаји у Босни и
Херцеговини посве су непознати у Јевропи
јер су тако изванредни да им примјера у
Јевропи било није док је постајао одношај
властеле и поданика. И самом грофу
Андрашију су ти одношаји непознати
били кад је писао познату реформну ноту,
јер да је те одношаје познавао он би ту
ноту drukчије написао.

Грофу Андрашију као мађарском
племићу лебдили су пред очима негдашњи
одношаји селачки поданика у Угарској
према својим властелима. Ал' ови су
одношаји у Босни и Херцеговини са свим
други. У Угарској народност и вјероис-
повјести нијесу чинили разлику за од-
ношај међу поданицима и властелима.
Било је и властела и поданика Мађара
било је католика, калвина и православних
— разлике у том обзиру било није. У
Турској извршавање властелинске обла-
сти и уживање властелинског добра,
било је условљено од вјероисповјести, од
мухамедове вјере.

И турски државни створј познавао је
феудалну систему, познавао је донације.
Султан као највиши господар дијелио је
земље што су Турци од «невјерника» ме-
ђу «вјеште сабље» — «клиџе». Но у
Босни и Херцеговини развио се тај одно-
шај на посебан начин. У Босни и Хер-
цеговини најоште Турци већ устројени
властелу хришћанску и у ову не дираше
што им се ово опасно чинише, већ само
присилеше властелу да пријме на мухаме-
дову вјеру ако хоће да задржи своја
добра. Многа властела босанска остави
своје добро и пребјеже у Угарску, само
да не прими мухамедову вјеру. Неких
потомака те властеле има у нашој гор-
њој кући. Но највећи дио властеле босан-
ске прими вјеру мухамедову и тиме
спасе своја добра. У одношају хришћан-
ских селачка тиме није учињена велика
промјена, јер селаци даваше свој десетак
и неке друге мање дације својој властели
као и прије.

Велика промјена у аграрним одношајима
у Босни и Херцеговини наступила је тек
у оно доба кад су велики ратови са У-
гарском престали. По турској феудалној
системи било је двије врсте донација.
Велика донација средством султанског
берата која дароваше велико добро, сја-
мет, и мала донација, средством писма
везира босанског, тава зване: бујурудџије
која дароваше мало добро испод 500 ју-
тара земље и зване се тимар. И у Угар-
ској некад палатинална донација није
смјела имати више од 32 сеоски сеосија.
Мале те донације, ти тимари множили
су се јаво у Босни и Херцеговини кад
је многа стара властела босанска у ра-
товима са Угарском изгинула. Но док су
ти ратови са Угарском трајали, ти мали
спахије могли су лако живјети, јер су
се из Угарске свагда са богатим плењом
снабђивали. Али кад ратови са Угар-
ском престадеше, тада ти мале спахије
стадохме сиромашити. Но као Турци они
се знадохме помоћи. Они се нијесу устру-
жавали да насилно поступе против сиром-
астије раје. Оружаном силом они претво-
рише селачке поданике који у старом
одношају према спахији стајаше — у за-
купнике, те себе ставише у посјед селач-
ке земље. Ово јевропски цивилизован
човјек неби могао појмити, али насље
у Босни и Херцеговини са свим је обична
ствар. Један Француз који је у половини
овога вијека у Босни био, овако описује
то стање: En Bosnie rien n'est défini,
rien n'est assuré, ni le droit, ni le fait,
ni le titre du premier occupant, ni les
choses, ni les personnes. Tel est aujour-
d'hui paisible possesseur d'un champ,
survient un voisin mieux armé et tout
change. Дакле каже: У Босни ништа
није одређено, ништа није сигурно,
ни право, ни правни послови, ни ствари,
ни особе. Данас нека је когод мирни
посједник каквог земљишта, дође сусјед
боље оружан и читав одношај се промије-
ни. Ушледе насилничког поступка Турана
развио се врло чудноват одношај. На
једној и истој земљи бивало је два госпо-
дара: један: стари спахија, који је пукао
свој десетак као неко стварно право, те
га се није твдило ко је на земљи, и по-
вији господар: Читлук сахибија, према
коме је хришћански селак стајао у од-
ношају закупника, те му је по разним
мјестима и предјелима давао гдје девети-
ну, гдје осмину, седмину, шестину, али
ријетко трећину. Још у почетку овога
сталежа бивало је земаља у Босни и
Херцеговини који имаће само спахију по
од 50 година нема више земаља: већ су
све читлаци. Год. 1849 Порта установи
да десетак буде као државни порез и
одштети спахије. И ово је имало хрљаво
последице за рају, јер се тај десетак
давао под закуп у Цариграду, а велики
закупници опет даваше га подзакупни-
цима који књише и гуљеше рају. Што се
тиче одношаја међу рајом и читлук-сахи-
бије, то га је порта нетакнуто оставила.
Знаменито је да кад се Србија од Тура-
ка ослободила, да је Порта старе спахије
одштетила, али да читлук-сахибије никак-
ве оштеде добила нијесу тако да су та

schaft und Horigkeit in Bosnien und Herzegowina. Die k. k. Regierung hat beschlossen, die in Bosnien und Herzegowina bestehenden Verhältnisse zu reformieren. Die k. k. Regierung hat beschlossen, die in Bosnien und Herzegowina bestehenden Verhältnisse zu reformieren. Die k. k. Regierung hat beschlossen, die in Bosnien und Herzegowina bestehenden Verhältnisse zu reformieren.

бегови и аге јако осиромашили, а бивша раја остала је у посједу земље што ју је имала. Кад је Омер-паша г. 1849. упутио устанак бегова у Босни, хтио је нешто реда учинити у аграрном питању, а хтио је и бегове за себе задобити. По валији Тахир-паше, издао је неку наредбу у обзир земљиштини догађаја у Босни и Херцеговини. Исту наредбу је аустријска влада у Босни и Херцеговини на ново обнародовала. По тој наредби Тахир паше имају селаци свуда беговима једнако давати трећину, али на против бегови немају права искати радоту, беглук. Бегови наравно драговољно приме трећину — јер такова није била свуда уобичајена — али кад ове Омер-паша на ново стану тјерати рају на беглук. Год. 1858. бугне устанак у Босни и раја пошље једну депутацију у Беч да код турског посланика преда тузбу на султана против бегова. Ја сам тада као правник у Бечу послужно тој босанској депутацији као тумач кад тадашњег турског посланика кнеза Калимакија. Могу казати да је тада аустријска влада жалбу раје подупирала и да је интервенцијом, посланик аустријски у Цариграду у том обзир у нечим интересовао. Ушљед те жалбе на султана, издао је порта наредбу да се међу рајом и беговима у смислу Тахир-пашине наредбе имају чинити писмени закупнички уговори и да бегови не смеју рају по њиховом жељу са земље кренути. Но и ову наредбу бегови држали нијесу, те су се устанци у Босни и Херцеговини час ондје час ондје понављали док један такав устанак није изазвао велику источну кризу и посљедњи велики источни рат.

Из овога свега што сам казао проназила да је хришћански селачки staleж у Босни и Херцеговини у историји остале Јевропе безпримјерном узурпацијом изгата из својине свога земљишта. Шта би следовало у Угарској да су пређашње спахије селачке поданике претворили у закупнике или контрактуалисте те им селачке сесије одузели? — следовало би оно што и у Босни и Херцеговини, било би устанак. (Тако је! са љевице.)

Аустро-Угарска кад је посјела Босну и Херцеговину у аграрном питању баш ништа учинила није. Оставила је да влада потпуно оно стање као и под Турцима. Ово је највећама ожалостило рају. У том обзир Аустро-Угарска мандат берлински испунила није, јер није регулисала онај одношај без којег јевропска администрација у Босни и Херцеговини бити не може. Ја ћу признати да је врло тешко аграрно питање у Босни и Херцеговини ријешити. Истина да су хришћански поданици нечувеном узурпацијом лишили њихових селиштинних земаља али од добра узурпације нико је земљиште купом и другим правним пословима у друге и треће руке прешло. У том обзир гледиште хришћанских селача да им се земљиште које обрађују безусловно преда, не може опстојати. Но с друге стране и гледиште бегова да су они властници тих земљишта као и других приватних својина и то нестоји, јер га да су они хришћанске селаче само као закупнике сматрали, ипак је тај одношај носио више природу одношаја селачког подаништва, него чисто закупничког, већ и по томе, што је и бег имао изјезитне обавезе према селацима и што није смео одстранити селача са земље, без важних узрока. По том нестоји, да државна власт у аграрном питању у Босни ништа чинити не може. На против Аустро-Угарска мораће на сваки начин то питање ријешити. Јер не само да ако то питање неријешено о казивој администрацији у Босни и Херцеговини ни говора бити не може — како да буде о администрацији говора кад нема слободних сеоских општина? — него опасност је ту да ће се покрети и устанци све једнако понављати као и под Турцима. Дакле да Аустро-Угарска и по берлинском мандату и иначе то питање ријешити мора — о том сумње бити не може. Но има ли начина да се то питање ријеша?

Кад се Аустро-Угарска приправљала да уђе у Босну и кад није већ могло бити сумње, да ће аустро-угарска војска посјести Босну и Херцеговину, бегови да би хришћане задобили за себе, те их на отпор против Аустро-Угарске побудили, предложити су у Сарајеву неки начин измирења са рајом. А тај начин састојао би се у том: да једна трећина земљишта буде безусловно селача, који ју обрађују, једна трећина да остане безусловно беговима, и за једну трећину да добију бегови одштету, по ондје док ову одштету не добију да раја од те земље даје трећину. Хришћани на то пристајали нијесу, јер су се надали да ће више добити кад дођу Аустријанци у земљу. У том наравно да су се јако преварили, јер је Аустрија све по старом оставила.

Да Аустро-Угарска мора пронаћи овај или сличан начин за ријешење аграрног питања у Босни и Херцеговини — ако у опште и даје те провинције држати и административни жели — о том не може сумње бити. Ја за тај случај долази пред нас, баш на основу овог законског предлога — који говори о инвестицијама и

изванредним издацима — велико питање растерећења земљишног у Босни и Херцеговини, (Беселом и порицање с десна, живо одобравање с лијеве стране), јер да ове провинције неће моћи растеретне кво-те сносити, бар у први мах, то је врло јасна ствар. (Одобравање с лијеве стране.)

По томе ће питање одношаја Босне и Херцеговине према нашој монархији све то већма на наш унутрашњи строј утицати, прво зато, што ће тај одношај свагда од нас финансијалне жртве захтијевати, и друго, што ћемо према данашњем строју монархије свагда тражити формулу за поступак у босанској ствари.

Ја сам свагда био противник окупације Босне и Херцеговине по нашој монархији, а био сам противник не само са српског већ и са мађарског гледишта. (Чујмо! Чујмо!) Ја имам политично убјеђење да јевропски исток ваља оставити тамошњим народима и да наша монархија не може имати користи отуда што би даље на исток полазила, јер би тиме само у веће заплете дошла. Са српског гледишта Босна и Херцеговина имала би принасти Србији и Црној Гори, али наравно ово питање неће Срби него моћнији фактори ријешити. Али ако би Аустро-Угарска Босну и Херцеговину савим монархији придружила и даље на исток пошла, то положај српскога народа не би био тако лош као положај мађарског народа. Аустро-Угарска ако хоће да води велику источну политику и ако хоће да чини велике анексије на истоку — не може то чинити а да садашњи строј монархије према положају на истоку у нечим не промјени. У тако преустројеној аустријској монархији где би славенски живаљ на површину дошао и српском народу неби могло лоше ићи, али положај мађарског народа на сваки начин био би компромитован. (Одобравање с лијеве стране.)

Ја, поштовани доме, сматрам окупацију Босне и Херцеговине, као чин, као факт. Каква ће бити судба тих земаља, камо ће они припасти — то ја не знам. Али већ сада ми је доста јасна ствар да ово питање неће ни Срби ни Мађари ријешити, већ моћнији фактори. Но сматрајући окупацију као факт, ја би овај законски предлог о управи Босне и Херцеговине прихватио кад би имао гаранцију, јамство, да ће наша монархија тамошњем народу користити, да ће у смислу берлинског уговора створити Босни и Херцеговини уређене јевропске одношаје. Али ја те гаранције немам, јер Аустро-Угарска до сад ништа и баш ништа учинила није него је све онако оставила као и под Турцима. И пошто ја те гаранције немам, то ја са вишег гледишта о читавом источном питању морам остати при моме становишту као противник окупације, и са тога гледишта ја предлажећи законски предлог као подлогу специјалне расправе примити не могу. (Живо одобравање с лијеве стране.)

Политички преглед.

Руски престолонаследник отишао је иза Беча у Берлин и већ се вратио у Беч у Берлин новине још једнако гатају свашта и падају из крајности у крајност у толико што једне том путу не приписују никакве значајности, друге опет праве од њега читавог баука. О баљењу његову у Берлину зна се поуздано само толико, да је од цара немачког и царице немачке владајуће породице дочекан и почашћен на најодличнији начин. Још неки ластови хоће да знају како је за то вријеме не престано радила жица између Берлина и Варшаве, где се сада бави кнез Бисмарк, па се из тога изводи, да су важни разговори и преговори вођени у Берлину са руским престолонаследником.

Да ли је пут великога кнеза руског био скопчан с каквом политичком мисли, то се за сада у тврдо не може знати, и мора се очекивати да какав догађај са истока или са запада баца свјетлост на ово путовање, па да се докучи шта је хтио и шта је постигао руски престолонаследник у Паризу, Бечу и Берлину. Можда с овим стоји у свези промјена у дипломатском особљу руском, о којој се тако много говори, а можда још и најважнија навала на министарство Вадиктоново у Францеској, које ће тамо прије или послије довијети министарску кризу. Свакако коњектуралној политици за сад је широм отворено поље.

У Францеској навалили су јако на министарство Вадиктоново, и то из разлога врло значајних. Вадиктон се показао већ на берлинском конгресу као државник, који своја предубјеђења не умије да доведе у склад с моменталним интересима Францеске и с тога се он у многијем приликама показивао хладан према Русији, а много наклонео политици друге стране, силе, које су радиле у супрот руским плановима. У новје до ба, како се почело увијати све више и више да ће Русија много требати франце-

ској, како су охладјели одношаји између Горчакова и Бисмарка и како се почиње у извесној дијели припремати заједничка акција између Францеске и Русије, листови францески почели су ударати на кабинет Вадиктонов. Овај напад све се већма ширио, док није обухватио и кругове најмјеродавније. Сад се већ нико мањи него Гамбета почео на душу Вадиктону, и он му је у листу »Нувел Реву«, који излази под његовим покровитељством, очитао азбуку, коју је жица као сензационо догађај провијела кроз дијели свијет.

Тај значајни чланак Гамбетовог листа гласи овако:

»Као што се Бисмарк при опсади Париза трудио да нашу привјестоницу са свих страна затвори и усами, тако се он и сада труди да Францеску изолише. А зна се колико треба муке и труда, кад кога гвоздена рука стегне. Да ли је Вадиктон, кад се видио на супрот дипломатским маневрима кнеза Бисмарка, организовао наш отпор, прибавио нашу снагу, похватио наше савезе, или се је можда преварио и дао заслијепити обећањима?

»На берлинском конгресу био је наш министар иностраних дјела једнаки господар својих одлука и једини судија своје одговорности за сва дјела, која је могао предузети. Кад је он потписао многобројне уговорне протоколе, није могла Францеска ни једнога тренутка сумњати да он свога потписа, ни један пут није дао а да за то не извојује знатне обавезе спротивне стране. Међу тим може Бисмарк претрести сву врсту у којој су ступили протоколи берлинског конгреса, па не ће наћи у њој ниједну нумеру, која би значила добитак за Францеску или за народе којих се ствар тиче. Од свега, што је Вадиктон постигао од Бисмарка, нема ни једнога добитка, из којег не би могао хасну извући позивијак какав непријатељ Францеске или савезници пруски. Капар је предат кабинету Бисонофилдову, Босна и Херцеговина Аустро-Угарској. Па кад маркиз Сализберги у Манчестру каже, како дршће од радости кад чује да се склопио савез између Бисмарка и Аустрије, ком ће он као трећег савезника придружити и Инглеску, зар он онда не схваћа, како се много титрају с његовом лаковерношћу и кнез Бисмарк и лорд Бисонофилд?

Поћи на Берлински конгрес значило је: наметнути себи први пут катапац на уста; значило је, Италији завући у нашу инострану политику и с њом учинити моралне обавезе, које сада г. Вадиктон не може да испуњава; значило је, Русију отуђити од Францеске тијем, што смо ми припомагли да Русија изгуби већи дио од онога на што је као побједитеља право имала; значило је најзад предати Инглеској средоземно море, издати јој осим Гибралтара и Малте још и Капар и отворити јој пут у Малу Азију. Па бар да смо за то извојевали Грчку Египт и Тесалију! Зар Францеска, која је најприје због неспособности својих генерала војнички побјеђена, сада мора још и по други пут да се даде поразити због несмотрености својих дипломата? У републици влада народ, и њему се мора сушта истина казати. Наша Францеска мора познати опасност које јој пријете и мора их предвидјети, да би им за времена доскочила».

О догађајима, који су претходили наменувању Махмудовог министарства у Цариграду као и о сукобу инглеско-турском нишу руском »Голосу« из Цариграда ово:

»Између многвијех гласова што се од неког доба проносише о инглеско-турском сукобу, бјеше јављено и то: да ће се султан покорити захтјевима инглеским и повратити опет министарство Хајрединово на владу. Голос, споменувши овај глас, вели у једном своме чланку ово: »И тако све ће проћи сретно; инглески ратни бродови уклониће се из емирманског залива и султану не ће више пријетити опасност да буде збачен с пријестолоа — само ако престане да уклони Махмуда Недима, а на владу врати Хајредина пашу. У Бечу, одакле је и растурен тај интересантан глас, говори се још много којешта о инглеској демонстрацији. Кажу, да ће Инглеска предузети егзекутивне мјере, ако султан не хтједне задовољити захтјеве сендескога кабинета; даје кажу и то, да је инглеска добила престанак од свију држава, од Бисмарка и Аустрије одобрење, а од Француске обећање да не ће сметати намишљеном предузетку и т. д. и т. д. Кад би ови гласови били истинити, онда би се Јевропа налазила сада у очи веома важних догађаја. Отманској царевини пријетила би у том случају коначна и скоро пропаст, и могло би се очекивати, да Цариград сутра или прекоутра осване у инглеским рукама. Но при свем том ми се усуђујемо мислити, да се тако што не ће догодити ни онда, ако султан зближа не хтједне задовољити захтјеве инглеске. Па не ће тако што ни онда бити, ако султан одговори на инглеске захтјеве поштом Махмуда Недима за великог везира. Ми можемо слободно рећи, да не постоји престанак јевропски односно инглеске војне егзекуције, и не бојамо се да ћемо бити фактима побјеђени. Инглеска

влада није се обраћала с приједлогом та кве мјере ни оним кабинетима, чији јој је пристанак преко потребан. Она је јамачно знала, да од тих кабинета барем три не ће пристати на такав приједлог. Није потребе овдје разлагати, зашто руска влада не би напад одобрила поменути мјеру. Држави, која је била приморана да зарати с Туреком због тога што Инглеска није хтјела пристати на поморску демонстрацију, коју јој предлаже кабинет петроградски послје познатог неуспјеха цариградске конференције, — не допушта већ ни само достојанство, а да и не спомињемо остале политичке и војничке рачуне, да пристане на такву мјеру, какву предлаже Инглеска. У толико исто не може се замислити да су пристале Францеска и Италија. Те државе немају никакву рачуна да допусте Инглеској ма какве војне демонстрације на мало-азијском приморју гдје оне одавно имају веома озбиљне трговачке интересе и повољан утицај. Садашњи одношаји Париза и Рима према Лондону нијесу ни мало такви да би се могао очекивати престанак, о коме се поговара у Бечу. И тако веома је вјеројатно, да су ти сви гласови растурени из оних извора, којима је јако до тога стало да успије инглеска демонстрација, на тако јамачно узимљу просте жеље за већ свршена факта. Ма како да је мучан положај у ком се сад налази порта, опет ће се она мучно одважити да отворено призна своју немоћ, извршиши захтјеве инглеске, који јој се подносе тако нечувено опором. Кад би султан опет вратио на владу Хајредина пашу, значило би толико, као год да призна да је вазал инглески, и то још сада кад су муслимани непријатељски расположени према Инглесима. За султана је боље да ризикује све, него да се тако понизи, јер у самој ствари ризик није толико голем, колико се чини на први поглед. У Цариграду врло добро знаду, да би Инглеска могла тешко извршити своје пријетње.

Домаће вијести.

Цетиње, 16. Новембра.

— Пресједник државног савјета и министарства, министар правде г. војвода Божо Петровић отпутовао је прошлог уторника у Андријевицу.

— Прошле Недјеље била је свадба г. Блажа Петровића, ађутанта Њ. Височанства, и гђице Јоке Јураковиће, ћерке чувеног јунака цеклињског Јураковића. Његово Височанство, наш Књаз, благовољно је у парадној кочији изићи у сусрјет кћенијем сватима и прихвати на кочија млада невесту. Остали свати јахали су на коњима. Метањем из малијех пушака даван је израз радости и веселу, које је владало поводом овог догађаја, и становништво је по стародавном обичају на све стране поздрављало свате

ТЕЛЕГРАМИ „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

БЕЧ, 12. Новембра. — Из Цариграда јавља се од 10 ов. м. да ће сјутра изаћи прада султана, којом се наређује да се годишње отплате гласнога и кајате скине јавни државни дуг, а за јекство те отплате служиће приходи од дувања, соли, трошарине на пића, животи, риболов; уједно се ставља у залог имоцима облигација данак бугарски као и контрибуција, коју омају да плаће порти Србија и Црна Гора.

РИМ, 12. Новембра. — Састављен је нов кабинет: Кајроли, пресједник и министар иностраних дјела; Депретис, унутрашњих; Маљани, финансије; Вила правде; Бакалини, грађевине; Десантис, јавне наставе; Бопели, рата; Актои, минарства; Мичери, пољођелства.

ПЕШТА, 14. Новембра. — У посланичком дому усвојен закон војнички са 205 против 158 гласова.

БЕЧ, 14. Новембра. — Јављајући о посјети краља данског у Берлину дански лист »Данбладет« вели да Данска при том нема никакве задње мисли непријатељске Њемачкој и да она увијек како јој је нужно да живи у пријатељству с Њемачком као и с осталијем силама.

БЕЧ, 17. Новембра. —

помиловао Милетића, опростив му о-
статак казни, и наредио да се обу-
стави казни поступак против свијех
те су учествовали у рату српско-тур-
ском.

ПАЗИЗ. 16. Новембра. — Коморе
отворене у Паризу. Гамбета рече, како
је сада опет Париз постао пријестони-
ца законита, те нека се избегну сви
бесплодни покушаји и нека се утврђе-
њем републике ради на величању о-
таџине. Многобројни свијет испуњен
пред комором владом се мирио.

БУКАРЕШТ. 16. Новембра. —
Отворене сједнице редовнијем коморама.
У поруци својој Књаз се нада, да ће
велике силе успоставити дипломатске
одношаје с Румунском, навјештава да
ће се подијелити приједлог за преустрој-
ство војске узимајући у службу све
елементе народне снаге, и приједлог за
уређење Добруџе.

Јавна благодарност.

Општинско вијеће у Будви закљу-
чило је у потоњој сједници својој, да се
од брашна купљеног за рачун књ. црно-
горске владе а за сврху црногорску,
које се у луци будванској искрцава, не
узима прописана такса.

На овом племенитом дјелу, којим је
књаз црногорској државној каси прилич-
на сума уштеђена, потписано министар-
ство у име цјелокупне владе књ. црногор-
ске а по налогу Њ. Височанства Књаза
изриче овим своју дубоку благодарност
представништву општине Будванске.

Цетиње, 16. Новембра. 1879.

Књ. црног. министарство Финанције.

ОДГОВОРИ УПРАВЕ.

Г. МИЛОШУ КНЕЖЕВИЋУ у ОБРОВЦУ.
— Од нас смо примили у име претплате г. Ала-
вања на „Глас Црногорца“ ф. 3. —, увели смо
то у наше књиге и издали налог експедицији да
се г. Алавања лист шаље, које наша експедиција,
како смо се поново уверили, тачно чини. Гдје
лежи кривица, да г. Алавања до данас ни једно-
га броја примио није, ми то овдје не можемо
знати.

О Г Л А С

Штампарија Ј. Павловића у Сремским Карловцима

свабједвена са два ручна преса, цијелим
прибором штампарским и су 50 цевата
разноврсних слова, старијих и новијих, по-
највише ћирилицких, може се купити за
1200 фор. а. вр.

Штампарија је згодна за какву мању
варош.

Ради даљих услова ваља се обратити
или самом имаоцу штампарије на Цетиње,
или Кости Павловићу трговцу у Сремским
Карловцима. (8—8.)

НОВЕ КЊИГЕ.

ОРАО, велики илустровани ка-
лендар за годину 1880 . . . — 50 н.
ЦАРИЊ, мали календар са сли-
кама за годину 1880. . . — 20 н.
ТАЛИЈАНСКА СЛОВНИЦА за
почетнике од д-ра Адолфа Му-
савије, приредно Швардла. . . 1. 80 н.
РЈЕЧНИК ТАЛИЈАНСКО-СРП-
СКИ од Парчића. . . 3. 50 н.
РЈЕЧНИК СРПСКО-ТАЛИЈАН-
СКИ од Парчића. . . 3. — н.
ИЗЈАШЊЕЊЕ СВ. ЛИТУРГИЈЕ
од Николе Ђ. Вукићевића. . . — 60 н.
СПОМОЋНА КЊИГА за разум-
љавање црквеног појања од
Н. Ђ. Вукићевића. . . — 50 н.
НАУК О ГЛОБУСУ, кратак, за
српске основне школе, II. из-
дање. . . — 10 н.
ИЗБРАНЕ ПРИЧЕ. Дарак до-
број дјечи. Приредно Владимир
Красић. . . — 20 н.
ДЈЕЧКО НА ХЕЛГОЛАНДУ.
Приповијетка за младеж од Ф.
Хофмана. . . — 35 н.
ПЈЕСМЕ скупилене Ст. Влади-
слава Каћанског. . . — 80 н.
ЦАР ЛАЗАР, у народним пјес-
мама, са сликом његовом. . . — 20 н.
МИЛОШ ОБИЛИЋ у народним
пјесмама, са сликом његовом. . . — 20 н.
ШАРЕН СВИЈЕТ, за малу
дјечу. . . — 10 н.

ПРОПАСТ ЦАРСТВА СРПСКОГ
на Косову у народним пјес-
мама, са сликом: „Бој на
Косову“ . . . — 20 н.
НАСТАВА У ЗЕМЉОПИСУ, за
II. разред основних школа, на-
писао Св. Милетић. . . — 35 н.
ЧОВЈЕЧИЈЕ ТИЈЕЛО и њего-
ва пјега, за учитељске и ви-
ше дјевојачке школе по дру-
боку и другима написао Ми-
та Петровић. . . — 60 н.
ОСНОВИ ФИЗИКЕ за више
разреде народних школа, ви-
ше дјевојачке школе и еродне
заводе написао Мита Петро-
вић (са 47 слика). . . — 50 н.
ДЕКЛАМАТОР. Збирка српских
и хрватских пјесама за де-
кламовање. . . — 60 н.
БИБЛИЧНЕ ПОВЈЕСТИ новог
завјета у библичким ријечима
за дјечу написао Никола Ђ.
Вукићевић. IV. издање. . . — 40 н.
БРЋАНИ, историјска припови-
јетка Еркмана-Шатријана, с
францеског превео М. Ђ. Гли-
шић. . . — 80 н.
ПЈЕСМЕ ЛАЗЕ КОСТИЋА, I. и
II. . . 1. 80 н.
ЗАО ДРУГ, приповијетка за
српску младеж, од Петра Де-
спотовића. . . — 20 н.
СЕОСКИ РОМАН од Каролине
Свијетле. . . — 75 н.
ПОУКА О КУЋАРСТВУ, за у-
читељске и више дјевојачке
школе, као и за домаћу по-
требу, са предговором од М.
Петровића. . . — 50 н.
ПРВА НАСТАВА У ВЈЕРИ за
I. и II. разред. . . — 10 н.
ПРОСТРАНИ КАТИХИЗИС пра-
вославне цркве. I. и II. напи-
сао Никола Ђ. Вукићевић. . . — 30 н.
СРПСКА ГРАМАТИКА за уч-
теље III. и IV. разреда изра-
дио Мита Нешковић. . . — 50 н.
ПОСТУПАК при настави у обич-
ним разломцима за 4. разред
основних школа написао Св.
Милетић. . . — 40 н.
ПОСТУПАК при настави у де-
сетичним разломцима за ос-
новне школе написао Св. Ми-
летић. . . — 40 н.
ДЈЕВОЈАЧКИ СВИЈЕТ. Књига
за одрасле дјевојке. Написао
Мита Петровић. . . 1. — н.
РОМАН европаша младића од
Октава Фељета. . . 1. — н.
КОЧИНА КРАЈИНА. Историј-
ски роман од В. Ђорђевића. . . 1. — н.
БАШТОВАН, или кратка наста-
ва о објектама зелених и
дрва, написао Павле Бабић. . . — 80 н.
ПРАВИЛА СВ. АПОСТОЛА од
Н. Милаша. . . 1. — н.
ГЛАСНИК СРПСКОГ УЧЕНОГ
ДРУШТВА. Књига XVII. . . 1. 20 н.
РЈЕЧНИК ЊЕМАЧКО-СРПСКИ. 3. — н.
РОВИНСКО КРУСЕ. . . — 70 н.
ПАНЧЕВАЦ. Календар за народ
за преступну годину 1880 (са
више слика). . . 30 — н.
СРПСКИ СОКО, велики илустро-
вани календар за г. 1880. . . — 50 н.
БУКВАР за црногорске школе. . . — 25 н.
ПИСАНКЕ, саставно Стево Чу-
турило. . . — 5 н.
СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРИПОВИ-
ЈЕТКЕ, понајвише кратке и
шљиве, скупио Вук Врчевић.
На свијет издало „Српско у-
чено друштво“. . . — 68 н.
ВИЈЕНАЦ. Приповијетка за дје-
чу. . . — 65 н.
МАЛИ ДИМНИЧАР. Приповијет-
ка за дјечу. . . — 65 н.
ДВИЈЕ ПОСЕСТРИМЕ. Припо-
вијетка за мале Српкиње. . . — 25 н.
ПИСМЕНИ САСТАВИ. . . — 20 н.
ВОЂАРСТВО. Како се добива
свакојакх оплемених вођака
мног и брзо и о малом трош-
ку. . . — 30 н.
ОЧЕЊЕ или каламбуре сли-
стом. Написао д-р Ђорђе Ра-
дић. . . — 15 н.
БУКВИЦА СРЕЋЕ И БЛАЖЕН-
СТВА. Написао А. Николић.
(Ова књига награђена је из
књижевног фонда Илије Ко-
ларца). . . — 30 н.
ИСТОРИЈА СВИЈЕТА. Написао
Д. Иловајски. . . 1. 20 н.
РАЧУНСКИ ЗАДАЦИ за упо-
требљене Аритметике и Ал-
гебре. Скупио, уредио и изра-
дио Ђ. Милошевић. . . — 60 н.
УСТАВ О СТЕПЕНИМА СРОД-
СТВА из крмичке списан, са
правилма у опште о законом
браку. Израдио Игњат Васић,
прото. . . — 60 н.
BELISAIRE par Marmontel. С
граматичним тумачењем и
франц. срп. рјечником. . . — 80 н.
ХИЉАДА И ЈЕДНА НОЋ. А-
рапске приповијетке свеска
4—9. . . — 20 н.

ЊЕМАЧКА ГРАМАТИКА по
Трауту. (Олендорфов метода).
Прегледала и одобрила школ-
ска комисија. Сва три дијела. 2. — н.
УЧИТЕЉ РУСКОГ ЈЕЗИКА.
Изнова израђено дјело по ме-
тоди Робертсона од А. Васи-
љевића. . . — 80 н.
ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА,
Написао А. Мајков, с рукога
превео Ђ. Даничић. II. Изда-
ње. . . 1. — н.
ФРАНЦУСКО-СРПСКИ РЈЕЧ-
НИК. Израдио Назтас Петро-
вић, редовни члан српског
ученог друштва и члан гео-
графског парижког друштва.
Свеска I. По наредби минис-
тра просвјете и црквених дје-
ла прегледала и одобрила на-
рочита комисија. (Diction-
naire françois-serbe, par Na-
stas Petrovitch, membre de
la Société savante serbe et
de la Société de Géographie,
de Paris. Tome premier, exa-
miné et approuvé par une
Commission spéciale nommée
par Mr. le Ministre de l'in-
struction publique et des cul-
tes. . . 2 — н.
СРПСКЕ НАРОДНЕ ИГРЕ, које
се забаве ради по састанцима
играју. Покупио и описао Вук
Врчевић. На свијет издало
„Српско учено друштво“. . . — 30 н.
Православнаг восточног вје-
ровисповједанија Катихизиса. . . — 25 н.
МАПА ЈЕВРОПЕ (велика). . . 6. — н.
МАПА АЗИЈЕ (велика). . . 6. — н.
МАПА АУСТРАЛИЈЕ. . . 1. — н.

Цетиње, 9. Новембра 1879.

Књижара Ј. Павловића.

О Г Л А С

Шпедиционарска и комисионарска
радња Ј. БАНАТОВИЋА у Бечу
(I., Grashofgasse 4.) препоручује се за
набављање сваког врста еснапа из првих
извора, као и за подроз еснапа железни-
цом и паробродом са врло умјереном
хасном. (4—20)

!! Чуј, види, на се чуди !!

Разне предмете од британског сребра,
што смо их примили из једне масалне
инглешке фабрике, продајемо по сваку
цијену или боље рећи

скоро за бадава

За готов новац или уз наплату о-
бјектне цијене дајемо свакоме слиједиће
предмете за четвртину од праве приједно-
сти и то:

6 комада жлица за јело и 6
жлица кафених најфиније врсте,
прије 6 фор. сад . . . 1.75 н.
6 комада ножева са инглеш-
ким сјечивом и 6 виљушката, свега
12 ком., прије 12 фор., сад . . . 2.80 н.
1 ком. кутлача, прије 4 ф., сад — 90 н.
1 комад кутлача за млијеко,
прије 3 фор., сад . . . — 60 н.
6 ком. раница најфинијих,
прије 4 фор., сад . . . — 70 н.
Ван тога елегантни чираци од пара
1 фор. — 1.50. — 2 фор. — 2.50. —
Служавника по 50 н. 75 н. 1 фор. 1.40. —
Кандлица за кафу или чај по 2 фор. —
2.50. — 3 фор. — 4 фор. — Кутија за
шећер по 2 фор. — 2.50. — 3 фор., —
3.50. — 4 фор. — Карфиндла по 2.50. —
3 фор., 3.50. — 4 фор. — Чашница за јаја
по 20—30 н. — Шолза за чорбу са слу-
жавником 1.80. — 2.20. — 2.75. — Цје-
дила за чај по 25 н., — 35. — 45. — 55
новч. — Сланика по 50—60—70—80 новч.
— Кутијина за бибер по 40—50—60—80
новч. — Кљентница за шећер по 30—40
60—70 новч.

За чудо јефтино

За фор 6.65 н. добијају се слиједићи
40 комада:
6 ком. ножева са инглешким сјечивом
6 ком. виљушката од једног парчета
6 ком. жлица за јело
6 ком. жлица за кафу
6 ком. растлова
1 ком. кутлача за чорбу масивна
1 ком. кутлача за млијеко масивна
6 ком. вијоријских служавника инглеш-
ких финије цизелираних
2 ком. свијетљак салонских
40 ком. Сви ови предмети су од
најфинијег британског сребра са марком:

„Echt Britannia“ снабђивени, вјечито
бијели и без разлике од правог сребра
кроз 25 година, што се и гарантује.

За доказ, да овај мој оглас

није обмана

обвезујем се овим јавно, да ћу све натраг
примити, што се неби допало. Ко дакле
жели да добије доброг и солидног еснапа
без преваре, нека се обрати на

L. NELKEN,

Britannia-Silber-Depot Wien

VI, Mariahilferstrasse N. 45.

Нека се сваки пожур са наред бн
ном, пошто ће скоро бити све продато.

(9—12)

Велико изигравање капитала

државом ујамчено,
при којем се за неколико мјесеца
8,970,000 марака
добити могу, а главни је добитак
400.000 марака,

уз то	1 по 250000 мк.	24 по 10000 мк.
	1 по 150000 „	5 по 8000 „
	1 по 100000 „	2 по 6000 „
	1 по 60000 „	54 по 5000 „
	1 по 50000 „	6 по 4000 „
	2 по 40000 „	65 по 3000 „
	2 по 30000 „	213 по 2000 „
	5 по 25000 „	2 по 1500 „
	2 по 20000 „	1 по 1200 „
	12 по 15000 „	631 по 1000 „
	1 по 12000 „	и т. д.

За ову велику и згодну новчану ло-
трију, која је државом ујамчена, пре-
поручујемо за I. одјељење

1/2 оригинални лоз по 3 фор. 50 н. а. вр.
1/2 оригинална лоза „1“ 75 „ „ „
1/2 оригинална лоза по — „ 88 „ „ „

Ми издајемо само оригиналне лозове
и шаљемо проспекте бесплатно да
се сваки напријед може увјерити.

Поруке уз готов новац или уз ри-
валсу примају се до

1. НОВЕМБРА

Поруке са стране извр-
шују се тачно и савјесно.

О нашој фирми, која постоји има већ
по вијека, може се свак распитати код
ма којег овдјешњег трговца, консула,
или ма које банке. С повјерењем ваља
се обратити потписаној фирми, којој је
продавање ових лозова остављено. За-
вјична листа о добитцима разаслаће се
одмах по рјешењу.

Препродавци добијају што већу
провизију.

J. FREUND & CO.,

Bank- und Staatspapier-Geschäft,

постављени главни колект. лотрије вој-
воде Брауншвајшког и вароши Хамбурга.
Hamburg, Neuerwald 94.

(5—20).

ПОШТАРСКИ

ЗИМЊИ РАСПОРЕД

поласка и доласка пошта од данас до
свршетка Марта 1880.

ЛИСТНА ПОШТА полази са Цетиња
у понеђелак, у уторак и у сриједу. Пре-
давање до 10 н по ура у јутро.

Долази из Котора у уторак, сриједу
и четвртак. Раздавање у 8 ура у јутро,
ако пароброд стигне на вријеме.

ДЕЛИЖАНЦА полази са Цетиња у
неђељу у 5 ура у јутро. Предавање у су-
боту до 5 ура по подне.

Долази из Котора у понеђелак, разда-
вање у 12 ура у подне.

Канцеларија је сваки дан отворена од
8 ура до 11 у јутро а од 3 до 5 по подне.

Цетиње, 24. Септембра 1879.

Управитељство

Књ. црногорске поште.